

УДК 657.372.3

А. В. Колеватова,
к. е. н., старший викладач кафедри обліку і аудиту,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: 0000-0001-5035-5481

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.11—12.42

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОГО ФОНДУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

A. Kolevatova,
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Accounting and Audit,
Petro Mohyla Black Sea National University

THEORETICAL ASPECTS OF FORMATION OF DEPRECIATION FUND IN THE ACCOUNTING SYSTEM AND BASIC PRINCIPLES OF CONDUCTING DEPRECIATION POLICY

У статті проведено дослідження двох концепцій амортизації: концепції видатків та концепції відновлення. Визначено, що основні протиріччя виникають при використанні термінів "амортизація", "знос" та "амортизаційний фонд". Дослідження показали, що ці протиріччя мають місце за допомогою цільових установок. Так, концепція відновлення спрямована на вивчення використання фондів як джерела фінансування, а концепція витрат — на формування достовірної інформації про економічний ефект діяльності підприємства.

На думку автора Голозубова Ю.В. про амортизаційний фонд, як економічну категорію, у складі джерел фінансових ресурсів підприємств в сучасних умовах можна говорити лише з позиції вивчення історичних етапів розвитку державного фондозабезпечення та відтворення основних засобів в умовах соціалістичного фондowego обліку. У сучасних умовах стосовно підприємств доцільно розвивати теоретичні та практичні аспекти концепції амортизації на основі витрат [1, с. 111-112].

Крім того, запропоновано формування фонду на відновлення основних засобів за рахунок коштів в активі балансу, а резерву на відновлення — в пасиві, за рахунок чистого прибутку у складі власного капіталу.

In this article it is resumed research on two amortization conceptions: expenditure concept and recovery one. It is resulted that basic contradictions arise with using terms of 'amortization', 'depreciation' and 'sinking fund'. Our researches showed that those differences taking place because of target settings. So, recovery concept is focused on disquisition of using funds as financial source, but not the bankroll, expenditure concept is focused on adequate information forming based on enterprise activity economic effect.

The theoretical aspects of forming of categories "amortization" and "wear" are investigational. It is wellproven that complication of forming of category "depreciation" is formed under influence of external and internal factors and must be examined taking into account foreign experience, as for the most developed countries he is seen successful. It is certain that at forming of depreciation politics it is impossible to separate the technical personnel of enterprise. It will allow to improve quality eventual document and will define the centers of responsibility.

According to the author's opinion about sinking fund as an economical category of economic unit financial resources source structure at the modern stage, we can discuss them only in accordance to sovereign fund procuring and reproduction development historical phases studying position in the socialistic stock accounting conditions. Nowadays it is rational to develop theoretical and practical aspects of economic unit amortization concept based on costs. Besides it was suggested fixed assets recovery fund forming with book asset bankroll and recovery fund — with net profit in the equity capital structure.

It is necessary to consider the depreciation amounts not as a part of expenses, and, in general, as a part of state investment policy. In article is offered the partial mechanism in stimulation of depreciation's fund forming. The depreciation policy should become part of enterprise's investment policy. Development of the mechanism of economic incentives to updating of non-current assets and forming of a depreciation fund should become the further direction of researches. Tax preferences and partial financing of the innovation direction of development by the state can be such levers.

Ключові слова: амортизаційний фонд, амортизація, знос, концепція відновлення, концепція витрат, бухгалтерський облік, амортизаційна політика.

Key words: sinking fund, amortisation, detereoretion, recovery concept, expenditure concept, accounting.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В сучасних економічних умовах назріла необхідність переосмислення понять, пов'язаних із формуванням амортизаційного фонду, нарахування зносу та амортизації основних засобів на підприємствах України. Нині в економічній літературі ці поняття розглядаються по-різному, залежно від напрямів наукових досліджень про авторів. Сучасний стан національної економіки України перебуває в складних умовах та потребує пошуків господарського життя підприємств з метою забезпечення економічного зростання держави. Досягти цього можна на основі фінансової стабілізації, структурної перебудови тощо.

Зміна економічних умов відтворення основних фондів в українській економіці зробило актуальною задачу дослідження ринкової системи амортизації в аспекті зміни фінансово-економічного змісту формування та подальшої реалізації амортизаційної політики підприємства. Це обумовлено тим, що гнучка амортизаційна політика держави і окремих промислових підприємств є одним з основних факторів відновлення економічного зростання в умовах кризи, спаду виробництва та інфляції. Однак, в теперішній час відсутня цілеспрямована державна амортизаційна політика, не розроблена концепція відновлення, ефективного накопичення і використання фінансових ресурсів. Як наслідок, на рівні підприємств система амортизації розглядається як другорядна у розв'язанні задач відтворювального характеру, оновлення фінансових ресурсів. Така ситуація характерна для багатьох промислових підприємств України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у розробку теоретичних та практичних аспектів нарахування та відображення амортизації необоротних активів у системі бухгалтерського обліку на підприємствах України внесли такі вчені: І.О. Бланк, Н.І. Бондарь, Ф.Ф. Бутинець, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, Н. Чумаченко, А.А. Горецька, С.Ф. Голов, Н.М. Ткаченко, В. Масаковський та ін.

При аналізі предметної сутності амортизації у системі бухгалтерського обліку вітчизняними вченими розглядаються амортизаційні відрахування як витрати, що включаються до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), або списуються на витрати періоду у розмірах, передбачених обліковою політикою підприємства з дотриманням принципу відповідності доходів та витрат. Щодо поняття "знос" можна сказати, що цей термін у системі бухгалтерського обліку практично ідентифікується з терміном "амортизація". Поняття "амортизаційний фонд" у бухгалтерському обліку з метою складання фінансової звітності відповідно до П(С)БО на підприємствах України не розглядається.

Поряд з цим, при проведенні досліджень у сфері економіки та фінансах підприємств, закордонні та вітчизняні вчені виділяють такі поняття як фізичне та моральне зношування основних фондів, а також амортизаційний фонд, як особливий грошовий резерв, призначений для відтворення основних фондів.

Крім того, у складі фінансових ресурсів автори виділяють амортизаційні відрахування як окрему економічну категорію для участі у ство-

Таблиця 1. Економічна сутність термінів "Основні кошти" та "Основні фонди" в Україні

№	Поняття	Концепція витрат (бухгалтерський облік)	Концепція відновлення (теорія економіки підприємства)
1	Основні засоби	Матеріальні активи, які підприємство (установа) утримує з метою використання їх у процесі виробництва (діяльності) або постачання товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більший одного року (або операційного циклу, якщо він більший за рік) [3, с. 9-10].	Не передбачено
2	Основні фонди	Не передбачено	Засоби праці, які багаторазово беруть участь у виробничому процесі, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, поступово зношуючись, переносять свою вартість частинами на новостворену продукцію. До них відносять фонди з терміном служби понад рік [2, с. 40].

Джерело: сформовано автором на основі [2, с. 40; 3, с. 9—10].

ренні фінансового капіталу підприємства [5, с. 4]. Серед відомих вчених, які підтримували процес створення особливого резервного капіталу для відновлення майна, були такі як: К. Маркс, Л. Бернстайн, Є. Сіверс, Н. Блатов та ін. Цієї концепції дотепер дотримуються багато сучасних учених, особливо вчених пострадянського простору, що призводить до неузгодженості теоретичних аспектів формування фінансового капіталу підприємства з їх практичним застосуванням у процесі складання фінансової звітності, у тому числі для аналізу власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Це визначає актуальність наших досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧ

Завданнями цієї статті є погодження концепцій амортизації з метою відображення достовірної інформації про основні засоби у бухгалтерському обліку та фінансову звітність в Україні; обґрунтування недоцільності в сучасних умовах включати до переліку джерел формування власного капіталу підприємства такої економічної категорії, як амортизаційний фонд. Формування ефективної амортизаційної політики підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дослідження робіт учених-економістів у сфері планування, обліку, аналізу та контролю за використанням основних фондів, дозволяє виділити дві основні концепції амортизації:

1. Концепція відновлення (теорія економі-

ки підприємства) — концепція нарахування амортизації для перенесення вартості основних фондів на вартість готової продукції з метою накопичення коштів на їхнє повне відновлення;

2. Концепція витрат (бухгалтерський облік) — концепція поступового систематичного списання вартості основних засобів у процесі корисного використання на витрати діяльності з метою відображення достовірної інформації в бухгалтерському обліку та фінансової звітності про ефективність їх використання та інтенсивність оновлення.

Слід звернути увагу, що в теорії економіки підприємств використовується термін "основні фонди", а в бухгалтерському обліку — "основні кошти". Дослідження їхньої економічної сутності в Україні проведено в таблиці 1.

Аналіз показав, що наведені терміни принципів відмінностей не мають. Основні кошти, як і основні фонди мають матеріальну форму, утримуються для підприємства з метою їх використання у виробничому процесі протягом тривалого періоду (більше 1 року). Крім того, не можна заперечувати, що в бухгалтерському обліку основні засоби, як і в теорії економіки підприємства, є засобами праці.

Як уже зазначалося вище, в економічній науці існують поняття, так чи інакше пов'язані з використанням основних засобів у виробництві, нарахуванням амортизації та зносу, їх оновленням та відновленням. У концепції витрат (бухгалтерський облік), як і у концепції

відновлення (теорія економіки підприємств) передбачається багаторазове використання основних засобів у виробничому процесі з поступовим перенесенням їх вартості частинами виробництва, робіт і послуг. У зв'язку з цим застосовуються деякі економічні категорії — "знос", "амортизація", "методи нарахування амортизації", "амортизаційний фонд".

Аналіз показав, що у застосуванні термінів в досліджуваних концепціях принципових відмінностей немає, крім поняття "амортизаційний фонд". Але, аналізуючи їх зміст та порядок застосування видно, що протиріччя все ж таки виникають при використанні термінів "амортизація", "знос" та "амортизаційний фонд" з позиції їх сутності.

Так, при нарахуванні витрат, пов'язаних з використанням основних засобів, в бухгалтерському обліку українські підприємства використовують одночасно два поняття — "амортизацію" та "знос". У плані рахунків № 291 сказано: "...за кредитом рахунки 13 "Знос (амортизація) необоротних активів" відбивається нарахування амортизації та індексація зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів, по дебету — зменшення суми зносу (амортизації)" [7]. При складанні фінансової звітності відповідно до П(С)БО 2 "Баланс" у статті "Основні засоби" наводиться: "...окремо первісна (переоцінена) вартість основних засобів, сума зносу (у дужках) та їх залишкова вартість. У підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю основних засобів та сумою їхнього зносу на дату балансу" [8].

На нашу думку, для усунення протиріч у рамках двох концепцій нарахування амортизації, в бухгалтерському обліку доцільно уточнити ці поняття. Так, відповідно до концепції відновлення "знос" — це зменшення вартості об'єкта основних засобів, а "амортизація" — перенесення вартості на вироблену продукцію. З цих визначень можна дійти невтішного висновку, що дебет рахунків витрат — це амортизація, а кредит рахунки 13 — знос. Сума нарахованого зносу може не співпадати із загальною сумою витрат, якщо проведено дооцінку або уцінку основних засобів, у зв'язку зі зміною їх морального чи фізичного зносу.

Дослідження показують, що суперечності у термінології щодо нарахування та обліку амортизації і зносу в системі бухгалтерського обліку не суттєві, тому що не впливають на інформацію для аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Однак, це твердження є правильним лише в тому випадку, якщо облікова політика підприємства щодо визначення первісної вартості при придбанні, нарахуванні амортизації, порядку дооцінки та уцінки, а також індексації основних засобів відповідають сучасним вимогам для забезпечення достовірності фінансової звітності.

Таблиця 2. Застосування основних термінів у концепціях амортизації: витрат та відновлення

№	Поняття	Концепція витрат (бухгалтерський облік)	Концепція відновлення (теорія економіки підприємства)
1.	Види вартості основних засобів:		
	Початкова	+	+
	Оновлена	-	+
	Переоцінена	+	+
	Залишкова (балансова)	+	+
	Ліквідаційна	+	+
	Середньорічна	-	+
	Справедлива	+	-
2.	Амортизація	+	+
3.	Метод нарахування амортизації		
	прямолінійний	+	+
	метод зменшення залишкової вартості	+	+
	кумулятивний	+	+
	метод прискореного зменшення залишкової вартості	+	+
4.	Знос	+	+
5.	Амортизаційний фонд	-	+

Джерело: сформовано автором на основі [6, с. 345—347;]

Не дивлячись на те, що в бухгалтерському обліку передбачено позабалансовий рахунок 09 "Амортизаційні відрахування", однак доцільність його застосування є досить спірною. На нашу думку, в ринкових умовах зацікавленим користувачам корисніша інформація про ступінь зносу та інтенсивність оновлення (відновлення) основних засобів, ніж про віртуальну суму використаних амортизаційних відрахувань. Цінність цієї інформації викликає сумнів.

Показники ступеня зносу та інтенсивності відновлення можуть бути розраховані за допомогою коефіцієнтного аналізу, де використовуються дані фінансової звітності: первісна та залишкова вартість основних засобів, знос, вартість придбаних та вибулих основних засобів, а також витрати на їх ремонт та модернізацію. Значення цих показників, безсумнівно, характеризують швидкість відновлення основних засобів, тобто дозволяють здійснювати контроль не лише за нарахуванням амортизації, а й за придбанням основних засобів, що втратили свою вартість за рахунок власного або позикового капіталу.

На думку авторів, що дотримуються концепції відновлення (теорія економіки підприємств), одне поняття "знос" є наслідком поняття "амортизація", тобто на початковому етапі відбувається зношування основних засобів, а потім підприємство нараховує амортизацію з метою їх відновлення. Вони вважають, що вартість об'єкта може бути повністю амортизована на виготовлену продукцію, але він не зазнав повного фізичного зношування і його можна використовувати в майбутньому. Або ж, дороге обладнання може стати непридатним через його знос, але вартість його буде списана не повністю.

Використовуючи норми амортизаційних відрахувань, економісти закладають у собівартість продукції статтю "амортизація", щоб у майбутньому відновити чи повністю замінити основні засоби підприємства. Крім того, на їх думку, для відновлення основних засобів має створюватись амортизаційний фонд.

"Амортизаційний фонд — особливий фінансовий резерв, призначений для відтворення основних фондів та є фінансовим ресурсом для капітальних вкладень" [1, с. 114]. Відповідно до цього підходу, до складу джерел фінансування організації поряд зі статутним капіталом, чистим прибутком, цільовим фінансуванням включається амортизаційний.

В свою чергу західні вчені підкреслюють відмінності між резервами та фондами і зазначають, що фонди — це сукупність активів, пов'язаних із ними зобов'язань, що мають обмеження щодо використання цих активів, а резерви — це асигнування нерозподіленого прибутку, які завжди є пасивом. Тобто, говорячи про амортизаційний фонд як джерело фінансових ресурсів, ми розуміємо, що він повинен мати кредитове сальдо, що є протиріччям поняття "фонду".

Дослідження показали, що такі невідповідності мають місце переважно на пострадянському просторі. Це пов'язано з неузгодженістю в наукових дослідженнях теоретичних та практичних аспектів економіки підприємств та бухгалтерського обліку. Аналізуючи навчальні посібники деяких українських авторів, очевидно, що в даний час при їх виданні теоретичні підходи до ресурсного забезпечення підприємств не адаптуються до сучасних змін у законодавстві, економічних умов господарювання та практичного застосування Міжнародних стандартів обліку та звітності.

З поняттям "амортизації" досить тісно пов'язане поняття "амортизаційна політика", яке можна розглядати на мікро та макро рівнях. На

макро рівні амортизаційна політика упродовж багатьох років залишається найслабкішою ланкою економічної політики усіх без винятку урядів незалежної України, оскільки сформована ними амортизаційна система не виконує своєї головної функції — не створює зацікавленості підприємців до оновлення основних фондів, впровадження наукових розробок та новітніх технологій у виробництво.

На мікрорівні в результаті здійснення ефективної амортизаційної політики йде процес оновлення активної частини основних виробничих фондів і підвищується технічний рівень виробництва. Все це у свою чергу, створює достатні передумови для зниження собівартості продукції і максимізації прибутку, які є основними напрямками стійкої діяльності підприємства.

Амортизаційна політика, що проводиться на макро- і мікрорівні найістотнішим чином впливає на показники ефективності і фінансові результати роботи підприємства. Нами систематизовані основні елементи амортизаційної політики на макрорівні і мікрорівні (табл. 3).

В цілому амортизаційна політика приводить в дію певні важелі на макрорівні, які впливають на ступінь оновлення основного капіталу, прискорення НТП в народному господарстві, створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, вдосконалення податкової системи.

Поняття "амортизаційна політика підприємства" включає планування, нарахування та використання амортизації. Зміст амортизаційної політики підприємства складає сукупність економічних категорій та важелів, які виявляють свою дію через сутність і функції амортизації.

Амортизаційна політика — це управління процесом відтворення основних фондів, направлене на підвищення технічного рівня виробництва, запобігання надмірному зносу активної частини основних фондів, вдосконалення видової, технологічної і вікової структури основних засобів, нарощування основного капіталу і об'єму випуску продукції, підвищення продуктивності праці і зниження собівартості продукції, максимізацію прибутку і активізацію інвестиційної діяльності підприємства [4, с. 178].

Амортизаційна політика підприємства у значній мірі відображає амортизаційну політику держави на різних етапах її економічного розвитку. Вона базується на встановлених державою принципах, методах і нормах амортизаційних відрахувань. Разом з тим, кожне підприємство має змогу індивідуалізувати свою

Таблиця 3. Основні елементи амортизаційної політики на макро і мікрорівні

		Макрорівень		Мікрорівень
	Взаємозв'язок амортизаційної політики з інвестиційною, інноваційною	Співвідношення між амортизаційними відрахуваннями і валовими інвестиціями характеризує темпи розвитку економіки і можливість забезпечення відтворення основного капіталу, напрями відрахуванні на впровадження інновацій	Оцінка і переоцінка основних фондів	Для правильного нарахування амортизації проведення переоцінки індексним методом (на основі індексу статистики) або методом прямого перерахунку (на основі експертних висновків)
1	Розробка економічно доцільних термінів корисного використання основних фондів	Термін корисної служби активу повинен враховувати передбачуваний фізичний і моральний знос, очікуваний об'єм використання активу, юридичні та інші обмеження на його використання	Визначення термінів корисного використання основних засобів	Застосування міжнародних стандартів нарахування амортизації з 2002 року дозволило скоротити терміни корисного використання, об'єктів основних засобів і достовірніше представляти факти господарської діяльності підприємства
2	Реалізація ефективних механізмів нарахування амортизації	Використання найбільш прийнятної і оптимального варіанту нарахування амортизації виходячи з цілей і завдань розвитку національної економіки	Вибір і обґрунтування методів нарахування амортизації	Використовуваний метод нарахування амортизації повинен відображати схему роботи підприємства в частині споживання економічних вигод, що отримуються від активу
3	Створення умов, що забезпечують використання амортизаційних відрахувань	Використання постійного джерела фінансування відтворення у вигляді амортизаційних відрахувань з найвищою віддачею і створення на державному рівні сприятливих умов для реалізації цього завдання (поліпшення інвестиційного клімату, захист основного капіталу від дії негативних економічних явищ і ін.)	Забезпечення цільового використання амортизаційних відрахувань	При цільовому використанні амортизаційні відрахування вкладаються, у виробництво і забезпечують дохід на рівні рентабельності власного капіталу, необхідний для відновлення зношеного майна.
4	Податкове стимулювання прискорення оновлення основних фондів	Поява можливості вибору методу нарахування амортизації і регулювання величини прибутку і податків на прибуток і майно	Запобігання надмірному моральному і фізичному зносу основних фондів	Використання певних заходів, таких як впровадження нової техніки і технологій, вдосконалення ремонтно-експлуатаційного обслуговування, диференціація термінів корисного використання залежно від зносу і ін.
5	Методичне керівництво розробкою і реалізацією амортизаційної політики	Підготовка пакету нормативно-правової документації, керівництво процесами впровадження нових методів нарахування амортизації, обліку і складання звітності на федеральному, регіональному і місцевому рівнях управління	Вибір найбільш ефективних форм відтворення основних фондів	Здійснення своєчасного і якісного технічного переозброєння, реконструкції і модернізації виробництва
6	Моніторинг реалізації амортизаційної політики держави	Отримання відомостей, необхідних для оцінки амортизаційної політики, що проводиться, узагальнення і підготовка звітних матеріалів і пропозицій по її вдосконаленню	Оптимізація податкових платежів	Збільшення амортизаційних відрахувань сприяє зниженню податкових платежів і зростанню власних фінансових ресурсів
7	Взаємозв'язок амортизаційної політики з інвестиційною, інноваційною	Співвідношення між амортизаційними відрахуваннями і валовими інвестиціями характеризує темпи розвитку економіки і можливість забезпечення відтворення основного капіталу, напрями відрахуванні на впровадження інновацій	Оцінка і переоцінка основних фондів	Для правильного нарахування амортизації проведення переоцінки індексним методом (на основі індексу статистики) або методом прямого перерахунку (на основі експертних висновків)

Джерело: сформовано автором на основі [4, с. 178; 5, с. 4].

амортизаційну політику, враховуючи конкретні умови, що визначають її параметри.

На мікрорівні в результаті здійснення ефективної амортизаційної політики йде процес оновлення активної частини основних виробничих фондів і підвищується технічний рівень виробництва. Все це у свою чергу, створює достатні передумови для зниження собівартості продукції і максимізації прибутку, які є основними напрями стійкої діяльності підприємства.

На сьогодні відсутні чіткі правила відносно вибору методу амортизації, який був би кращим для підприємств різних організаційно-правових форм та галузей, об'єктів основних засобів та способів їх використання. Разом з тим на підприємствах нерідко відсутній контроль за цільовим використанням амортизаційних відрахувань. Як результат — надходження від реалізації використовуються на поточні потреби без здійснення капітальних вкладень, при

тому, що метою нарахування амортизації є не тільки розподілення вартості основних засобів на створений продукт, але й акумуляція коштів для оновлення обладнання, яке в сучасних умовах швидко зношується не стільки фізично, скільки морально. Отже, в умовах гострої потреби росту інвестицій в основний капітал, підприємства повністю не використовують амортизаційні відрахування. В цьому факті проявляється недостатня обізнаність керівництва підприємств, невідповідність стратегії діяльності вимогам ринкових відносин.

Нарахування амортизації в нашій країні протягом тривалого періоду часу розділялося на повне відновлення і на капітальний ремонт.

Разом з тим попереднє нормування витрат на капітальний ремонт у складі амортизації суперечить її суті — витрати на придбання нового устаткування і на його ремонт принципово відрізняються.

Звідси виникає і відмінність в способах фінансування витрат на повне відновлення та капітальний ремонт. Якщо відшкодування засобів, авансованих до основних фондів, припускає регулярне включення в ціну створюваної продукції відповідної частки зношення основних фондів, то для фінансування ремонту, як і інших елементів поточних витрат на виробництво, не потрібне попереднє нормування у складі норм амортизації. Ці витрати повинні безпосередньо включатися в собівартість продукції в міру необхідності проведення ремонту.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дозволили уточнити та виділити відмінності двох основних концепцій амортизації — концепції відновлення (теорія економіки підприємства) та концепція витрат (бухгалтерський облік).

Аналіз показав, що щодо термінів за видами вартості та методами нарахування амортизації в аналізованих концепціях принципових відмінностей немає. Основні протиріччя виникають при використанні термінів "амортизація", "знос" та "амортизаційний фонд".

Концепція відновлення концентрує увагу на використанні не грошових коштів, а фондів як джерела фінансування. Концепція витрат заснована на формуванні інформації про діяльність підприємства про отримані доходи та відповідні витрати з метою достовірного визначення економічних результатів.

У зв'язку з переходом України на Міжнародні стандарти обліку та звітності застосування концепції відновлення в теорії економіки

підприємств не може вважатися можливим. З іншого боку, ця концепція відповідає вимогам ринкових умов господарювання. На нашу думку, про амортизаційний фонд як економічну категорію у складі джерел фінансових ресурсів підприємств можна говорити лише з позиції вивчення історичних етапів розвитку державного фондозабезпечення та відтворення основних засобів в умовах соціалістичного фондowego обліку.

У сучасних умовах стосовно підприємств доцільно розвивати теоретичні та практичні аспекти концепції амортизації на основі витрат. Можливе формування фондів, зокрема відновлення основних засобів, але такі фонди мають формуватися за допомогою коштів у активі балансу. Якщо приймається рішення про формування резервів на відновлення основних засобів, то цей резерв повинен створюватися у складі власного капіталу за рахунок чистого прибутку у розмірі нарахованої амортизації на витрати діяльності у звітному періоді.

Що стосується державої амортизаційної політики, то вона на сьогодні не виконує свою головну функцію: забезпечення відтворення основних засобів, що призводить до кризового стану об'єктів основних засобів на підприємствах. Потенціал амортизаційного фонду як джерело інвестиційних ресурсів не використовується повністю. Це пов'язано з недосконалістю сучасної нормативно-правової бази регулювання нарахування, резервування та використання амортизаційного фонду, відсутністю системи страхування підприємств від знецінення амортизаційних відрахувань через інфляцію, не вирішені питання правової відповідальності суб'єктів управління підприємствами за нецільове використання вивільнених від оподаткування амортизаційних ресурсів.

Роль власних засобів підприємств у пожвавленні інвестиційної активності стає все вагомішою, що потребує від держави відповідної уваги до створення сприятливих умов для формування достатніх фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання. Амортизаційна політика держави в цьому аспекті має сприяти забезпеченню необхідного оновлення основних фондів промислових підприємств з урахуванням умов відтворення та стану ринкової кон'юнктури, які склалися в державі, і тим самим підвищувати їх конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і на світовому ринках.

Діючий механізм амортизації в Україні не сприяє чіткому налагодженню процесу відтворення основних фондів. У сфері державного регулювання амортизаційної політики необхі-

дно провести зміни, насамперед повернути контроль за цільовим використанням амортизаційних відрахувань, оскільки безконтрольність призводить до зростання нецільового використання коштів амортизації (заробітної плати, поточних потреб тощо). Недостатність власних вільних коштів у підприємств, не виваженість у прийнятті рішень щодо оновлення основних фондів на підприємствах призводить до технологічної застарілості обладнання, що спричиняє вироблення неконкурентоспроможної продукції, незадоволення попиту, який постійно змінюється, не пристосування до умов ринкової конкуренції.

Література:

1. Голозубова Ю.В. Аналіз методів нарахування амортизації та їх порівняльна характеристика. *Управління розвитком*. 2014. № 7. С. 111—114.
2. Виговська Н. Г. Методи амортизації: проблема вибору оптимального варіанту. *Вісник ЖІТІ*. 2006. № 9. С. 38—42.
3. Голов С. Ф. Концепції амортизації та їх вплив на облік та управління в сучасних умовах. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. № 8. С. 9—16.
4. Дем'яненко М. Я. Проблеми амортизації в аграрному секторі АПК (обліково-фінансовий аспект). К.: ННЦ ІАЕ, 2006. 178 с.
5. Жердев Є.В. Методичні засади формування амортизаційної політики на підприємствах. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 1. С. 1—5.
6. Мороз Ю.Ю. Обліково-інформаційна система моніторингу економічного потенціалу підприємства: монографія. Житомир: ПП "Рута". 2011. 352 с.
7. Податковий кодекс України від 11.10.2011 р. № 2755-17 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
8. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. Головні нормативні документи для бухгалтера: практичне керівництво "Бібліотека баланс". 2016. № 2. С. 4—10.

References:

1. Holozubova, Y.V.(2014), "Analysis of amortization charge methods and their comparative characteristics", *Development Management*, vol.7, pp. 111—114.
2. Vygovska, N. G. (2006), "Methods of depreciation: the problem of choosing the best variant", *Bulletin ZHITI*, vol. 9, pp. 38—42.
3. Golov, S. F. (2004), "Concept of depreciation and its impact on accounting and control in

modern terms", *Accounting and Auditing*, vol.8, pp. 9—16.

4. Dem'yanenko, M. J. and Yevtushenko, S. M. (2006), *Amortization problems in the agricultural sector APC (accounting and financial aspects)*, IAE NNC, Kyiv, Ukraine.

5. Zherdev E.V. (2011), *Methodical foundations of formation of amortization policy at the enterprises*, *Accounting and Finance of AIC*, vol. 1, pp. 1—5.

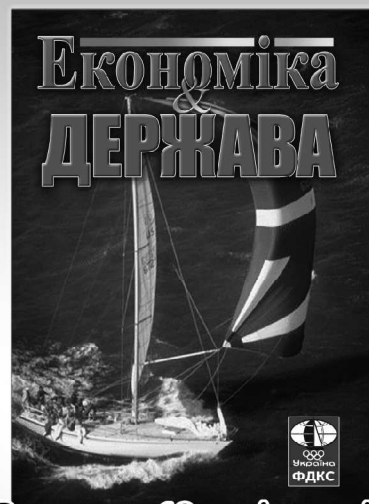
6. Moroz Y.Y. (2011), *Accounting and information system of monitoring of the enterprise economic potential: monograph*, PE "Ruta", Zhytomyr, Ukraine.

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 20 May 2022).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), *The Law of Ukraine "About a record-keeping and financial reporting in Ukraine"*, *Golovni normativni dokumenti dlya bukhgaltera: praktichne kerivnitstvo "Biblioteka balans"*, vol. 2, pp. 4—10.

Стаття надійшла до редакції 29.05.2022 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

**наукове фахове видання України
З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ
(Категорія «Б»)**

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності — **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73